

Autojestio konzeptuaren goraldia

Bi erataria antola daitezke lantegi, udal, estatu, giza-elkarte bat, politikoa, soziala nahiz ekonomikoa izan: erdirakoiki nahiz federalki.

Gizadiaren hasieratik, abere sailean ere, erdirakoi edo zentralista ideia izan da nagusi.

Leinu-buruek, etxeko jeunek, erregeek eta abarrek ukan dute beren eskutan giza-elkartearen nagusigoa. Giza-elkarteko bortitzena izan da *Bizitza eta ondasunen* jaun eta jabe.

Baina mendeen joanean nagusigo absolutuaren eta obeditze itsuaren konzeptuak aldaketa bat sofritzen joan dira, konzeptu horiek gobernu absolutista edo erdirakoi guzien oinarri izan baidira ere; aldakuntza honek eman dio jaiotza egunotako erantzukizun konzeptuari.

Gaur egun, konzeptu hauk aldatzen dihardutelarik, menpeko elkartearen zerbitzutarako aginpidea eta obeditze ohartuna eta oldezkoa... aipatu ohi ditugu. Era berean, norbere bakoitzaren

erantzukizuna ezezik, kolektibitatearen aurrean ere erantzukizun hori berori ahalezko eta beharrezko dela onartzen ari da gizona.

Hain zuzen, gaur egun hasi gara somatzen konzeptu hauen aldaketarekin bat gizarte osoaren erakuntza berbera ere alda dai-tekeela.

Autojestio konzeptua aldaketa honen buruan sortzen zaigu; hau da, gizon guziok, funtsean, berdintsu garenaz ohartzen garenean, eta norik geure trebetasun eta hutsegiteak ditugunez gero, probetxugarriago, logikoago eta gizabidezkoago dugula sinesten dugu orok beharrezko ditugun giza-elkarteak oren artean sortzea eta ahalegintzea. Gizonak agintaritzaren eta obeditzearen konzeptu zaharrak galtzean, bere elkartearenganako erantzukizuna handitzen doakio eta, bide batez, elkartearen erabaki eta burubideetan *zuzenki eta libreki* partehartzeko grina sortzen, *gizakintza sail guzietan nabari da joera hau*.

Gizonaren aurrerapen ekonomikoa azter bageneza ere eboluzio berbera ikusiko dugu.

Hola, bizirik iraun behar-eta ehizean ziharduten gizon haiengandik, nekazari langintzetara, salerosketara, eta geroztik industriara iritsi gara.

Industriatzearen hasieran oraino, ekonomi-eraketak nagusi bat zeraman berez, ipinitako kapitalaren jabea, alegia; bere langileei lana eskaintzean, hauen jaun bihurtzen zen eta enpresaren jabe eta buruzagi bakar. Egun, ordea, produzitzen den guzia, edozein lantegitan ere, lagunarte batean produzitzen da; produktu horrek, bestalde, ez du sentidurik gizarte baten beharretarako ez bada; gizarte honek ematen dio, beraz, produktuari izateko arrazoin bakarra eta bere egiazko balioa.

Ekonomi-eboluzioaren gaurko maila honetan langintza baten jestioa langintza horretako lankideei dagokiela; langile eta herrikide guziei dagokiela pentsatzen dugu, eta zuzen pentsatu ere, beraik integratzen direneko elkartearen jestioa.

Proudhon hura bere ideiak zabaltzen hasi zenetik, elkarte bateko kideak autogoberna daitezkeeneko ideia bide berriak irekitzen joan da munduan zehar, eta hona gu gaur geroz eta gogorrago izanen den aurka-aurkatzeko baten aurrean: ideia erdirakoi edo zentralistak (betidanik eta nonahi onartu eta jarraituak) batetik, eta autojestio ideia (benetako federalismo bat dakarkeena) bestetik.

Autojestio ideia, poliki baina ari da aurrera. Lehenik, herrialde ainitzetan indibidualki zertutako ekin-saioak; azken urteotan, berriz, Estadu oso baten eraketa ekonomikoaren, eta baita sozial edo politikoaren, etab., oinarri bezala ezartzeko benetako saioak sortu dira.

Artikulu honetan Jugoslavia-ko autojestioaren eboluzioa eta eguneko egoera azaldu nahi nuke. Gogoan dut arazo hontan Arjelia edo Txekoslovakia-k ere egin dutela saio eta aurrerapenik, baina autojestio konzeptua serioa eta bere luzezabal guzian aplikatzen ari den nazioa Jugoslaviak dirudi, eta hortik artikulua gaia. Baina, gaiari heldu aurretik zera utzia nahi nuke argi eta garbi: autojestio ideia hau erabat berria dugula, munduan gizonaren agerpena gogoan harturik behinik behin. Ohar gaitetzen gizona, milaka urtetan, erdirakoi edo zentralista modu baten arabera moldatua bizi izan dela: buruzagiaren nagusigo absolutua eta azpiko guzien obeditze itsua. Gizonok ezin dugu gure pentsakera urte guti batzutan arras aldatu, belaunaldi batzutan izanik ere; ezin harrituko gara, beraz, herrialde askori, Jugoslavia-ri baitipat, autojestiora doazen arren, bide horretan behaztopo eta okerrik aurkitzen badiegu. Beharrezkoena, hala ere, pentsaera bat osorik aldatzea da, eta arian-arian bide berriari jarraitzea, ekintza kolektibuen aurrean bakoitzaren erantzukizuna finkatzen duen bi-deari, nagusigoa elkarteari zerbitzu bezala eta obeditze erantzulea, erresponsaduna aitortzen duen bide berriari jarraitzea.

Jugoslabia-ko autojestioaren bilakaera

Jugoslabia sozialistaren kondairan bi haro berez genitzake, oso desberdinak: lehenbizikoa 1944tik 1950ra doana, edo 1953ra nahi bada. Bigarren aldia, esateko, 1953an hasten da, enpresetako langile jestioaren sortzearekin: honen ondoren bozketa sistimaren aldakuntza izan zen, 1953ko iztituzio legearen arabera.

Lehenbiziko haroan, arras zentralista zen lanketa antolamenduen eta, jeneralki, ekonomia guziaren jestiosistema; era berean, zentralista zen ekonomiaren administrakuntza politiko, sozial, eta barren jestio sistema ere. Plangintza zentralista zen nabarmenki; eta ezartzen zuten ekonomi-saileko xehetasun guziekin, eta haien jokabideak inposatuak ziren. Produkzioaren zenbat-nolakoak planean gaininposatuak zetozen. Hilabete eta urtebetekoak izan ohi ziren egitarauak, planak, eta derrigorrezkoa zuen enpresak haik betetzea.

Aurrez ezarritako egitaruari lotuak zeuden oso-osorik enpresa guziak, eta horrela, lehengaiak nahiz makinaria egitarauan seinaturiko enpresa edo bazkundeengandik erosi behar izaten zuten; areago, egindakoak saldu ere bai.

Lan-sariak, soldatak, ez zuen zerikusirik produkzioaren arrakasta edo hondamendiarekin, ezta enpresako produktuen salmentarekin ere, baizik eta lanean iragandako orduen eta langile bakoitzaren kalifikazioaren arabera ziren soilik. Salneurriak Estaduak inposatzen zituen; orobat, soldata ere berak banatzen zien herritar guziei.

Eraketa erdirakoi gisa honek lehendabiziko urteetan eman zuen bere fruitua, garai hartan Jugoslabia herri guziz subdesarroitatu bat bait zen: nazioko errenta guzia kasikan lehenen eta hirugarren sailetik zetorkion, eta bigarren sailetik, berriz, hots, industriatik, bere ondasunen % 11 soilik.

Erakunde zentralista honek, baita, bulegokraziaren eta Jugos-

labia-ko Komunista Batasunaren pizkortzea ekarri zuen, klase berri bat sorraraziaz, herriaren zerbitzari izatetik haren jabe izatera iritsi nahi zuen klasea.

Jugoslabiarrak egoera hontaz ohartu ziren orduko eginahal guziak egin zituzten klase berri honen jaiotza zapuzteko, zentralizatzeari eta bulegokratizatzeari borrokaka.

1950eko ekainaren 26an onartu izan zen Biltzarre Federalean enpresetako jestioarekiko oinarri-legea. Lege honen bidez jestioa "zuzeneko langileei" ematen zitzaien, sozialista printzipioari jarraiki: *Lantegiak langileentzat*.

Enpresen jestioa langile-elkarteek eramane zuten, Planak eta legeek ezarritako muga-barnean. Langileak "langilekontseiluak" hautatzen hasi ziren berehala, beren ordezkari eta bide batez "jestio-komiteen" hautatzaile liratekeenak (enpresaren zuzendari izatekoak hauk). Zuzendariak, jestio-komitekoetariko bat izanik, bere gain zuen produkzioaren zuzendaritza. Egitarauen eta balantzearen afrogantza, enpresaren araudi jenerala, ondasun banaketa, kapitala loditzeko diru-hoinbesteko seinatzea, soldatak, etab., langile kontseiluetan aztertu eta erabaki beharrekoak ziren orduz gero.

1950 urtean sortu ziren legezki lantegietan autojestio-gailuak: langile kontseilua eta jestio-komitea, alegia. Garai hontan, ordea, bere egitekoa produkzio arazoekiko jestioetara iristen zen soilik, eta Jugoslavia-ko sistema zentralak ezarritako egitarau ekonomikoak betetzera behartuak aurkitzen ziren. 1951ko urteaz gero, eta Estaduaren egitarau ekonomikoak enpresen benetako jestioa behaztopatzen zuelako, enpresa hauei bere urteroko egitarauak libreki egin zitzaizkien eskaini zitzaizkien.

Lehendabizikoz, fabriketan ezarri zen autojestioa, baina sistema hau lantegi gisa orotara hedatu da urratsez urrats: trenbidezko transporte, urrut-komunikabide, komertzio, ostalaritza, eta abarretaraino.

1953an elkualdeei ere autojestioa ezarri zien konstituzio legeak. Legearen arauak jarraiki, ordezkari gailuen (Nazio-Elkartea eta Komite herrikoiak) ahalmen-agintea sendotu egiten da, haiei erabaki politikorako ere boterea emanaz; lege-jokabide hauekin bat jarraituaz, produzitzaileen kontseilu bat sortu zen, langileak zuzenki ordezkari zituzten. Gobernuari dagokionez, bere ekintza-egitekoa eta bere administrazio-egitekoa elkar-bereizituak izan ziren. Ekintza-gailuen erantzukizuna sendotu egin zen. Estaduko organuen esku-bideak murriztu egin ziren, antolamendu ekonomiko eta izituzio autonomuen alde. Antolamendu ekonomikoaren eta Estatu-gailuen arteko harremanak, herri edo udalen eskumenpeko izanen ziren. Horrela hasi zen zabal-hedatzen eguneko udal-sistema aberatsa. Finantza mailan, udalek Estatuarengandik diru gutiago hartuko bide zuten, baina, ordainez, diru hori langileengandik eta lan-antolamenduengandik bil zezaketen zuzenki.

1954az gero, lan-antolamenduen kapitala ez zen Federazioaren jabegepeko, Kapital hau libre izanen zen, hots, Federazioari eskabide agirikorik egin gabe balia zitezkeen enpresak kapital hortaz. Halaz guziz ere, eduki badute obligantza kapitalaren balioa oso-oso gordetzeko eta haren nolabaiteko interes bat Jugoslaviar Komunitadeari ondaintzeko. (Aintzinago aztertuko dut geldiro nola ulertzen duten jugoslaviarrek ondasunen jabege-eskubidea).

1954an, jugoslaviarrek inbertsio-fondo batzuk sortu zituzten (federalen, errepublikanoen eta udalekoenak). Sarrerak enpresek hornitzen zituzten eta enpresa hauk kredituren bat eskatu beharrik aurkitzen zirenean, organismo harengana jo ohi zuten, urteroko interesa ordaintzera eta prestamena behartuaz. Honela enpresak gero eta burujabetzenago zihoazen.

1958 eta 1961eko urteetan agerturiko legeen arabera, enpresa bateko irabazi edo sarrera guzien banaketa aintzinago, lan-antolamenduei buruzko kapituluan, adiaraziko dudana erara egin ohi zen. Enpresak, nahi zuten bezala bana zezakeen kapitulu hortan errenta

hutsa deituko dudana. Hau da, bakoitzaren kontsumorako kopuruaren eta kapitala pilatzeko kopuruaren (gizatearen erreserba-baltsaren) bien arteko erlazioa gorabeherakatzeari bere esku zegoen.

Alabaina, Federazioaren esku jarraitzen zuen oraino irabazi gehien banaketak, zeren enpresak irabazietarik % 20ren norakoa erabaki bait zezakeen soilki eta Federazioak % 80rena, zerga eta petxen sistima zela medio. Funtsean, 1950etik 1960rako hamar urteotan eginiko aldaketa guztiak ez ziren aski izan langileriak produkzio harremanen gidaritza eskura zezan; gidaritza hori minoria baten eskuetan geratzen zen: minoria hau ez zen sartzen produkzio bidean eta, ondorioz, langileek gizagaindiko-edo botere heldu-ezin bat baillitz begira ohi zioten.

1958an aurrerakada berri bat ematen da autojestioan, urte honetan kultur-iztituzio guztiaren jektioa, zegoikienei eskualdatu bait zitzaien (irakaskintza, ikuskizun, irrati-telebista, liburutegi, etab.).

Gizarte-segurantza ere autojestio moldean sartu zen eta bizitgietako maizterrak, berriz, beren etxeetako arazoan jabe izaten hasi.

1959ko abenduko legeak udaletako zerbitzu sozialen autojestioa ere zehazten du, udal horien erabateko askatasun ekonomikoa legebihurtuaz eta haien irabaz-bideak markatuaz. Lege honek beronek zehaztatzen du, orobat irakaskintza etxean, eta hezikuntza eta osasun etxean finantziaketa.

1963ko apirilaren 7an, Biltzarre Federalak Kostitutio berria herriratzen du (hirugarrena). Hara zer dioen:

Jugoslabiako Errepublika Sozialista federala, libreki elkaturiko eta eskubide berdindun herriek osatzen duten Estatu Federal bat da, eta jektioan eta herri langilearen indarrean finkaturiko elkarte sozialista demokratiko bat.

Horrela lehen atalaren lehenen tituluak hasieran. Eta 34 artikulua, berriz:

hiritar bakoitzak gizarte autojestiorako duen eskubidea ukiezina izanen da dio zehazkiago.

1964an inbertsio fondoak (1954an sortuak) desegitea erabaki zen, eta haien ondasunak banketxeetara aldatzea.

1965ean hogeitamar lege berri onartu ziren, eraberritze ekonomiko bati begira. Ekonomikoak, orduraino, desarroilo biziki dinamiko bat igaro zuenez gero, agian inflazionista samarra ere bai, lege berrion helburua ekonomia hau iraungarri egitea zen, eta bide batez, ekintza arrazoibidezkoago bat hedatzeko baldintza egokiak sortzea. Hontaz gainera, beste helburu bat ere bazuten: nazioko ekonomia nazio-arteko merkatuan txertatzea, alegia.

Gainera erreforma honek administrazioaren neurriak ahalik gehien moztu nahi zituen, hauek, salneurriei aplikatzean, desparekotasun nabarmen bat sortzen bait zuten lehengaien eta esku-landuriko produktuaren prezioen artean; bide batez, barruko salneurriak eta nazio-arteko kompetentziakoak elkarrengana hurbildu gogo zituen erreformak.

Azkenik, enpresak udalen zaingotik ateratzen saiatu zen, erreforma ekonomikoa lan-antolamenduei behar-beharreko autonomia bat emanaz, beste udal nahiz errepublika batetako enprekin nahasteko edo koperatzeko eskubidea ematen zien autonomia.

Erreforma honek ez ditu inbertsio berrietarako dirutzak gutitzen; bankuetan zeuden fondo hauk, ordea, enpresen menpegora iraganen dira.

Komunista Batasunaren bederatzigarren batzarrean honen eraketa eta antolaera arras aldatuko zuen zenbait arau berri onartu zen (1969-III-14). Komite zentrala desegin zen (154 kide ziren), haren tokian *presidium* delakoa (52 kide) eta bilera federala (280 kide) ipiniaz. Herriaren erantzukizun politikoa *presidium*eko ekintza-komitearen eskutan geratzen zen; hamabost pertsonak osatua zegoen.

Arau hauek, izateko eta eztabaidatzeko eskubidea aitortzen zien minoriei, Komunista Batasunaren baitan. Hemendik aitzina, gehientasunak (maioriak) onarturiko jarraibidearekin bat ez lezozkeenak, beren aginte-egitekotik erretira daitezke, pertsona arris-
kurik gabe.

Hara batzarre honen lehen ondorena: 1969-IV-1ean errepublika federatuen eta udalen Biltzarretarako egindako bozketan, % 99 xifre betiko hura ez zen azaldu estidistiketan; xifre honek adiarazi ohi zuen, izan ere, eskuarki, edozein azterketaren parte-hartzean hautagai bakarrak lortzen zituen bozetarik ehunekoa. Bozketa hauetan aurkeztu ziren, lehenengoz, aulki politiko bat bertarako kandidatu bat baino gehiago; areago gertatu zen, Komunista Batasunak izendatutako kandidatu ofizial zenbait nabarmenki menderatua izan bait zen.

1971ko maiatzaren 21era arte bi diru-iturri edo irabazbide zituen gobernu federalak: arrunta eta zergaberezikoa, biak antzekoak zenbatasunari dagokionean. Errepublikak eta eskualde autonomuek, hilabeteetan eztabaidatu ondoren, erabaki dute, azkenik, extraofizial deritzea presupostuaren banaketa, hots, enpresei soilik ezartzen zaizkien zergek eta petxek osatzen dutenarena. Presupostu hau azpiegituraren lanetarako (bideak, portuak...), ostatu eta turismo industriarako, itsas ontzien kanposalketarako, jugoslabiar enpresek atzerrian egindako lanak ordaintzeko (hirugarren munduari laguntzak) eta beste horrelakotarako erabili ohi zuen gobernu federalak.

Hemendik aitzina, ostera, errepublika bakoitzak finantziatu beharko ditu bere lur-mugetan egiteko lanak eta, era berean, presupostu extraofizial edo zergaberezi horretarik dagokion parte berak jasoko du zuzenki. Mazedonia, Montenegro eta Bosnia errepublika subdesarroituek, ordea, eta berdin Kosove eskualde autonomuak, Federazioaren laguntza dukete.

1969az gero, Jugoslabia-ko errepublika sozialista federalaren

elkarburuzagitza bat sortzekotan dabiltz. 1970eko abenduan, azkenik, proiektu bat aurkeztu zuen Tito mariskalak: 1971ko ekainaren 18an Nazionalitateen Ganbarak (Jugoslavia-ko parlamentu federalean ganbararik inportanteenak), onartu duena. Federazioaren buruzagitza 22 kidek osatua izanen da, honela: sei errepubliketariko bakoitzak 3 ordezkari, eta bi eskualde autonometariko bakoitzak 2 ordezkari. Tito izanen da Komite zuzendari berri honen buruzagitzat hautatua.

Autojestioaren gaurko egoera

Esan dugunez, 1950ean urratu zuten jugoslabiarrrek autojestiorako bidea. Ordurarte Jugoslavia guzia erdirakoki edo zentralistaki eratua zegoen. Autojestioa, benetako federalismoa, ulergaitza gertatzen zaio mentalitate zentralista bati. "Guzia gidatzen eta erabakitzen duen nagusigo sendo eta bakar bat falta dadin hartan, eta gizon guziak nagusigo guziahaltso horrenganako obeditze itsu batean heziak ez dauden hartan, ez dagoke gauza onik, izugarritzko nahaspila besterik", pentsatu ohi dugu arrunki. Horra zergatik ari diren marmarrean gehien gehienak Jugoslavia-ko autojestiozko gobernaera dela-ta. Gainera, arrazoizko denez, lehen ere esplikatu dudanez, Jugoslavia-k ez du autojestio osoa, gaur darabilkien bezala, bat-batean ezarri. Autojestio zabal-luzeago baten bidetik doaz, oraino gizadiak urratu gaberik duen federal bidean. Aplikatu bada ere, bere osotasun eta perfetasunetik urrun aplikatu da, hala Europa-ko zenbait naziotan, industrialgintza aurretiko gizarteetan.

Ez da posible artĳkulu batean Jugoslavia-ko autojestioaren gaurko egoera bere osotasunean aditzera ematerik; hau dela-ta, funtsezkoenari, agiān harrigarrienari, helduko natzaio. Lan-antolamenduei eta antolamendu sozio-politikoei buruz hitzegingo dut, ekonomia taxuera arinki ukituaz.

Lan-antolamenduak

Jugoslabiarentzat *lan-antolamendua* terminu honek zera esan nahi du: autojestiozko oinarri batean finkaturik dagoen edozein enpresa ekonomiko, herri-zerbitzuko elkarte edo bestelako iztituzio (dela heziketa, dela kultura, segurantza sozial, osasun edo bestez arduratzen direnak).

Autojestiozko oinarri hau txit da eskuzabal enpresen eskubi-deak aitortzean (gero apur bat hitzegingo dut heziketa, kultura, gizarte, etabarren antolamenduei buruz), hots, egindako produktuen nolakotasun, zenbatasun, edo sal-neurriekiko dituzten eskubideak eta, jeneralki, eskuartean duten ondasun sozialaren administrazio eta jestioarekiko eskubideak aitortzean; eskuzabala teoriariaz bederen, nahiz eta gero, praktikan, hain zabala ez izan, lan-antolamendu horretako zuzendari aulkien eta autojestio gailuen bozketan gertatzen dena lekuko.

Honela dio Kostituzioaren VI artikulua, 1963ko apirilaren 7an onartuak:

Jugoslavia-ko antolamendu sozio-ekonomikoaren funtsa zera da: libreki elkarturik eta gizartearenak diren produkzio-bideekin egindako lana eta produktu soziala sortu eta banatzeko langileen autojestioa, antolamendua-ren eta giza-elkartearen barnean.

Kostituzio beraren IX artikulua, zehatzago:

Langileen autojestioa urra dezakeen egitada oro Kostituzioaren aurkakotzat hartuko da.

IX artikulua honek beronek dio *nahiz zuzenki, nahiz beraiek aukeraturiko jestio-gailuen bidez* eraman dezaketela langileek lan-antolamenduaren jestioa. Jestio-gailu edo enpresaren ordezkariak hauk dira: langile kontseilua, jestio-komitea eta zuzendaria.

Jugoslavia-ko lan-antolamendu kideen jokabidea aktibua izan ohi da, dagokien ondasun sozialaren jestioaz ardura dutela; hau

dela-ta, legeak eskaintzen dien egokiera arruntez baliatu ohi dira (jestio-gailuen bozketan partehartzea dela, langile kontseiluaren batzarretara joatea dela nahiz beren idarokizunak adiaraztea dela); baina badute beste lege-egokierarik ere: biltzarreak eta *referendum*-a alegia (azkenengoa bi enpresa edo gehiago bateratzerakoan aplikatu daiteke).

Biltzarre hauk eta enpresa kapitalistetako akziodunen biltzarre nagusiak elkar-pareko dira. Langile kontseiluak nahiz sindikatuak bileratara ditzake; bertan langileei enpresaren martxa ezagutarazten zaie (langile elkarteak berak gertatutako txostena izan ohi da, eta sarritan biltzarkide guziei banatzen zaien txosten idatzi bat), puntako arazo eta premiazkoenez galdetu, etab. 1953az geroztik, langile-talde guziaren aburua eskatzen da *referendum* bidez.

Langile kontseilua

Enpresa tipia denean, 30 langiletatik beherakoa, langileek oro osatzen dute langile kontseilua.

Gainerantzeko enpresatan, 15etik 120ra bitartekoa izan ohi da kontseilukideen numeroa. Hauk hautatzerakoan, zuzeneko produzitzaileen (langileak eta teknikoak) eta produziotegietatik landako langileen artean dagoen proportzio bera gordetzen da, ahal delarik.

Enpresako langile guziak hautatzaile eta hautagarri dira (zuzendaria eta zuzendaritzako beste zenbait ezik). Hautagaien zerrendak sindikatuak edo langileek berek prestatzen dituzte. Gehienetan, hala ere, sindikatuak, Komunista Batasun Ligaren (Jugoslavia-ko P.K.-ren) kontrolpean daudenak.

Langile kontseilua da zuzendaritza gailurik nagusia. Berak agintzen du ekintza ekonomikoaren arazorik garrantzitsuetan, hala nola enpresaren bere baitako antolakuntza eta barne-harremanak; berak zuzentzen ditu langileen ametitze-egozteak eta lan

harreman guziak. Gainera jestioko komiteek enpresaren egoerari buruz egindako txostenak (hilabeteroko edo hiru hilabeterokoak) aztertzen ditu eta urtebeterako egitaraua, lan-sariketak, irabazien banaketa, etab., eztabaidatu eta onartzen.

Langile elkarteak hautatzen ditu jestio-komiteko kideak, eta baita eratsi ere, beharrezkoa baleritzaio.

Enpresako langile guziek dute langile kontseiluaren bilera-tara joateko eskubidea; zuzendariak eta jestio-komiteko kide guziak, berriz, joatera behartuak daude.

Langile kontseiluaren bilerak hilerokoak izan ohi dira, eta egun bat baino gehiago ere luzatzen dira bilera batzuk (adibidez, irabazien banaketa aztertzen direnekoak).

Jestioko komitea

Bost kide ditu gutienik, eta gehienik 15. Bilerak ugari ditu: hilean 4tik 6ra. Bere eginkizuna gizarte kapitalista batean administrazio kontseilu batek duenaren pareko xamar da, haren egin-beharrak franko zabalagoak badira ere.

Zuzendaria, berez, komite hontakoa da. Komite hontako hiru laurdenek, berriz, zuzeneko produzitzaile behar dute izan nahitaez.

Jestioko komitea langile kontseiluak hautatzen du, eta jeneralki, langile kontseilukideen artetik. Urtebetekoa izan ohi da honen agintea, eta ezin daiteke inor hiru bider hautatua izan.

Komite honetako kideek ez dute bere jestioagatik inolako ordainik edo abantailarik, baizik eta lehengo lan-tokian bertan jarraitzen dute, bozketa aurretik bezala.

Dusan Bilandzic-ek dioenez ("Gizarte jestioa" liburuan, 1965ean Belgrado-n argitaratua), hiru sailetan bana daitezke jestioko komitearen betekizunak:

- 1) Langile kontseiluari dagozkion eta erabaki behar dituen arazoez proposamenduak egin.

- 2) Delako kontseiluaren erabakiak zertu, aplikarazi; adibidez, enpresaren produkzio, komertzio, diruketa, teknika, eta abarren arazoan araudia, zuzendaritzari dagokiona ez den bitartean, jakina.
- 3) Enpresaren lege edo araudiak berari leporatu dizkion ekonomi arazoak eta beste libreki erabaki.

Komite honek, gainera, zuzendariaren eta bere lagunen jorkabidea kontrolatzen du; haren oporretarako bitarteko bat izendatzea ere berari dagokio.

Zuzendaria

Hasiera batean (oraindik gaur ere Rusian eta komunista deritzaiegun beste naziotan gertatzen denez), zuzendaria enpresaren gaintik zegoen talde ekonomiko gorenago batek edo honen ministroak izentatzen zuen, enpresa ez bait zen haren parte bat baizik. Garai hontan, zuzendariaren nagusigoa absolutua zen enpresan. Autojestioa sortu zenetik, ordea, bere eginbeharrak eta berdin bere hautaera eten gabe aldatzen joan dira; eta ez da erraza, beraz, gaur eguneko araudi zehatza ematen.

1952an eskualde edo distrituko herri-komiteek hautatzen zuten zuzendaria; 1953aren azkenaz gero, ordea, udaleko herri-komiteek hautatzen dute. 1963ko Kostitutuzioak norgehiagoka baten bidez hauta daitezela agintzen du eta: *norgehiagokarako batzordea lan-antolamenduko eta udaleko ordezkari edo beste elkarte sozio-politiko edozeinetako ordezkari osoa bedi.*

Egun zuzendaria ez da zuzendari tekniko bat besterik eta legez ez du zenbait eskubide osagarri baino, esaterako: dirutza bat edukitzea. Baina bestaldetik langileen hierarki buru bezala begiratzen da.

Zuzendaria enpresaren enplegatu bat da, eta enpresaren araudia da, kasu bakoitzean, honen egitekoa erabakitzen duena. Halaz

guztiz ere, bere eginbeharririk funtsezkoenak jestioko komitearen eta langile elkartearen erabakiak betearaztea da.

Enpresako autojestio konzeptua

Zabal konzebitzen dute jugoslabiarrak lan-antolamendu baitako autojestioa: ez dago 1963-IV-7ko Kostituzioaren IX artikulua irakurri besterik:

Lan-antolamenduaren baitako autojestioak eskubide eta beharkizun hauk daramazki, bereziki, langileentzat:

1. Lan-antolamendua administratu, dela zuzenki, dela berak aukeraturiko gailuen bidez.
2. Produktzioa nahiz beste edozein ekintza antolatu: lan-antolamenduaren aurrerapenaz arduratu, lan eta aurrerapen-egitarauak prestatuz.
3. Produktu eta zerbitzuen trukaketaz eta lan-antolamendu baten bizitza-desarrolloekin zerikusiko arazoek erabaki.
4. Gizarteko ondasunen baliakeraz erabaki; horietaz arrazionalki eta ekonomikoki baliatuz, lan-antolamenduari eta gizarteari ahal den arrakastarik jasoen segurutzeko.
5. Enpresaren irabaziak banatu eta lanaren oinarri materialaz begiratu; orobat, lan-elkartearen gizartearenganako beharkizunak bete.
6. Langileen enpresan ametitzeaz, lanetik gelditzeaz, eta lanezko elkar harremanez erabaki; lanaren iraupena seinalatu, honen baldintzen arabera; eta guzientzat jakingarri diratekeen arazoak erregelatu; lanaren barne-kontrola eta zabalkundea zaindu.
7. Lanaren baldintzak erregelatu eta hobetu; babes teknikoa eta oporrak antolatu; bere formaziorako, bere eta gizartearen standard-aren aurrerapenerako beharrezko baldintzak sortu.
8. Lan-antolamenduaren alderdiren batek, bere enpresatik at, beste enpresa bat sortu nahi duenerako

Garbi dagoke. Lan-antolamendu baten zeregina Estadu kapitalista batetako enpresa batena da, guti gora behera (gero, plangintzaz hitzegiterakoan, aipatuko ditudan mugak salbu).

Jugoslavia-n, enpresak berak erabakitzen du bere produzio-egitaraua, bere eginkizun berezia, produzio-motak eta tamainua, produktuen koalitateak eta salneurriak, beharrezko duen lehengai guzia eskuratzea, beste enpresa batekin elkartzea, lanari uztea, etab., etab.

Enpresa batek, gizarteak bere eskuetan ipini duen kapitala, behar bezala administra behar du. Hontara dator jugoslabiarrak asma duten honako hau, hots, enpresa bakoitzak gizarteari interes jakineko bat ordaindu beharra (interes hau, logikoki, erabiltzen dituzten produzio-bideekiko edo behar duten kapitalarekiko porzizioan ordaintzen da).

Ohi ez bezalako premia bat sorturik, banketxeari prestamen bat eskatzen dionean ere, dagokion interesa ordaindu behar dio, gizartearen ondasunez baliatzen denez gero.

Jugoslabiarr enpresari buruz ideia garbiago bat ematearren, ondasun-banaketaren azterketari helduko gatzaizkio orain.

Enpresa baten irabazi guzietarik kendu behar direnak:

1. Lehengaien gastuak eta gastu arruntak.
2. Amortizatzegastuak.
3. Kapital sozialaren interesa (% 2tik % 6ra bitartekoa izan ohi da, zein enpresa gisa edo zein garai den).
4. Banketxeek aurreraturiko diruaren interesa, jeneralki *rotazio-balfsetarako* erabiltzen dena (% 2,50etik % 5,50-erakoa).
5. Enpresa dagoen lurrari dagozkion zergak.
6. Ganbarei eta ekonomi-elkarteei diru-laguntzak.
7. Fakturaketarekiko zergak; hauk dira prezio-politikaren neurbiderik funtsezkoena. Zergarik handiena ere bada: % 15 jeneralki.

8. Errentarekiko zergak. Errenta hutsa deritzaiona: langileen esku gelditzen da eta jarraitzen duen eran banatu ohi da:

- 1) Erreserba-kopurua. Hauk, aldiz, honela banatzen dira:
 - a) Etor daitezkeen galerak osatzeko kopurua.
 - b) Oinarriko produzio-bideen kopurua.
 - d) Rotazio-kopurua.
 - e) Kontsumo arruntaren kopurua: langileen erosotasun eta heziketa profesionalaren hobetzeaz arduratzen dena.
- 2) Lan-sariak.

Jugoslabiarrak lan-sariaz ulertzen dutenak badu beregan kapitalista gizarte batentzat prestamen sozial den zenbait elementu ere.

Honela, jugoslabiarren lan-sarian elementu hauk sartzen dira baitipat:

- a) Segurantzaren sozialetarako zergak.
- b) Lan-saria, bere sentidurik egokienean.
- d) Enpresan lan egiten dutenentzat etxegintzarako kopurua. Lan-saria (bere esanahi egokian) edo langileen norbere errenta deritzaiona hiru gauza hauei lotua dagokie:
 - a) Enpresaren atarramenduari.
 - b) Lana egiten dueneko elkarte ekonomikoaren atarramenduari.
 - d) Langile bakoitzaren lanari eta emankortasunari.

Gaurko jugoslabiarrak sistiman inork ez dezaioke elkarteari soldata-zerrendarik edo araudirik inposa. Alokairuaren zenbata-suna erabakitzea lan-antolamenduari dagokio soilik, eta ondorioz, langileari.

Beste hitzetan esateko, soldata guziena gora-beherakoa —langile soilarenetik buruzagiareneraino— lan-elkartearen erabaki bat da, ez besterenik.

Bestalde, langile kontseiluek geroz eta diru-kopuru ekono-

miko handiagoak kontrolatzen dituzte, soldata-kopuruak ezezik, egun, 1965az gero, gisa orotako *inbertsio-kopuru*en enplegua ere kontrolatzen bait dute.

Kopuru hauk, urritzen gabe, jugoslabiaren errentaren gero eta parte handiago batez jabetzen ari dira. Honela, 1953an enpresek zerabilzkiten kopuruak nazioko errentarik % 27'7koak ziren, eta 1954an, aldiz, % 30'7koak; 1957an % 33koak; 1959an % 40'5ekoak; 1960an % 42'3koak; 1964ean % 51koak. Gaur egun, azkenik, nazioko errentarik bi heren baino gehiagokoa da.

Autojestioa beste zenbait sailetan

Lehen esana dudanez, autojestioa Estaduko ekintza-sail orotara zabaltzen joan da Jugoslabin. Guziei buruz ez hitzegitearren, irakaskintza arazoan geratuko natzaizue apur batean.

1954ean unibertsitatei buruz eta 1955ean ikastolei buruz emandako legeak irakaskintzako autojestio printzipioari buruz ari dira; hau 1958an eskola-errejimenari buruz emandako lege nagusian onartua izan zen, egun dadukagun eran.

Egun ikastetxeak autonomuak dira eta irakasleriak eta hortarako hautatuak izan diren hirigizonek gobernatzeko zuzenki; hiritar hauk organismo sozialen nahiz federazioaren legezko organismoetan izendatzen dira. Irakasleriak, baita bigarren mailako irakaskintzan (Jugoslabin 15 urteez gero hasten da) diharduen ikasleak ere, berak hautatzen ditu autojestio gailu horietarako ordezkariak.

Erreforma ekonomikoaz lehendik, irakastetxeak udalen, errepublikaren eta federazioaren eskuko ziren, baina halako dependentsia ekonomiko hura nabarmenki oztopo zitzaion autojestioari; izan ere, ezin izan autojestiorik organismo sozio-politiko batzuekiko erabateko menpetasuna dagoen haretan. Hau galeraztearren, heziketa batzorde federalak lege bat prestatu zuen 1966an

praktikara eraman zena. Orduz gero, irakaskintzako diru-iturri-rik nagusiena langile bakoitzagandik zuzenean biltzen den zerga berezi bat izanen da, direla langile hauk nekazari, artesau, bes-telako langile, etab.

Kopuru hauk dirua eman dutenen (hiritarren) artean osaturiko batzordeek eta ikastetxeen ordezkariak administratzen dituzte.

Kultur iztituzgoak oro autonomu direnez gero, halatsu jo-
katzen dute antzoki, zinematografi-enpresa, telebista-irratien emi-
sora, artxibu, museu, liburutegi, etabarrek ere.

Jabego eskubidea

Jugoslavia-ko 1963ko Kostitutuzioan ondo berezten dira nor-
bere bakoitzaren jabegoa eta egintza-bideen jabegoa.

23-gn. artikuloa argiro zehazten du: "Garantiaturik gera-
tzen da norbere bakoitzaren kontsumorako edo erabalarako nahiz
norbere kultur beharkizunak asetzeko edo beste norbere beharrak
betetzeko diren objetuen jabegoa".

"Hiritarrek beren bizitegiekiko jabego eskubidea dukete, nor-
bere eta familiaren beharkizunetarako edo norbere eginbeharretan
jardun ahal izateko beharrezko direnez".

Lurrak (nahiz eta hau egintza-bideei buruz dioenaren kon-
traesaneko izan, Rusia, Polonia, Rumania, etab., hots, komunista
Estadu ororen kontraesana berau) bakoitzaren jabegokoak izan
daitezke, 21 artikulua dioenaren arabera:

Nekazariak beren soroen gain duketen jabegoa ba-
bestuko da, haien zabalgoa gehienik 10 hektareakoa izan
dadinean.

Baina lur-sail handiagoak, basoak, fabrikak, etab., egintza-
bide guziak, jugoslaviar Komunitatearenak dira, hots, ez dute
jabe bakar edo zehatzik. Hontara mintzo da jugoslaviar Kostitu-
zioa, bere hirugarren printzipioan:

Egintza-bideak, gizarte lan ororen oinarri besteratu-ezina, langile bakoitzaren eta guzien behar eta interesen onerakoa eta giza elkartearen oinarri materialaren eta harreman sozialisten aurrerapiderako tresna izaki, gizartearenak dira. Gizarteari dagozkio, bada, egintza-bideak eta administratu ere langileek administratzen dituzte, beren buruaren eta komunidadearen onerako erabiliaz, bata bestearen aurrean eta guziok komunidadearen aurrean erantzule.

Eta aitzinago, hirugarren printzipioan bertan, argiroago:

Egintza-bide sozialen jabego eskubiderik inork eduki ez dezakeena ezarria dagoenez gero, ez du inork, ez elkargo sozio-politikoak, ez lan-antolamenduak, ez langileak (indibidualki harturik), legearen izeneko jabego baten bertutez, gizarte lanaren produktuaz jabetzerik ahal izango, ez dute gizarte lana eta egintza-bide sozialak administratzerik, edo haietaz disposatzerik, edo haien banaketarako baldintzak nahi bezala ezartzerik ahal izango.

Dakusagunez, egintza-bideekiko jabego eskubideak ez du Jugoslavian Erroman eduki zuenaren zentzu berdina; hura Mendebaleko Zibilizazioko Estadu guziek hartu zuten eta hauek, berriz, beste zibilizaziodun Herriengana zabaldu dute; hargatik gure kulturak haienaren gain duen eragin handia. Egintza-bideak Estadu kapitalistetako akziodunenak izan ohi dira, eta egintza-bide batzu bakarrik Estaduenak; herrialde komunistetan, kontrara, Estaduenak dira egintza-bideak oro: Rusian, Polonian, Txekoslovakian, etab.

Jabegoaren kontzeptu hau herri batzuetako legetan kausi daiteke soilki (euskal herrietako Foruetan, esaterako), gaurko industrialgintzaz lehendik.

Hau honela, faltsu litzake Jugoslavian jabego soziala estadu-jabegoarekin kidekotzea, baina ez du esan nahi elkargo edo multzo, etab. baten jabegoa denik ere. *Jabego soziala* kontzeptuak esanahi

negatibu bat daduka, *Jabegoaren ukazioa* adiarazten duena, hain zuzen.

Ez Federazioak, ez Estaduak, ez enpresak, ez langile multzoak, ez langile bakarrak, inork ez daduka egintza-bideen edo lan-produtuaren jabego eskubiderik. Jabegoaren sozial jitea da, zinez, lanaren produktuaren banaketan eta egintza-harremanetan daitekeen sozializazio mailarik gorengoena.

Elkargo sozio-politikoak

Elkargo sozio-politikoen barnean, luzeenik udalei buruz hitzgingo dut; izan ere, egunotako Estadu guziek lehen udalei, eskualdeei, edo probintzietan zegozkien ahalmen guziak hurrupa gogoz dabiltz. Jugoslabiarrak, aitzitik, udalei ahalik pizkortasun handiena eta hortarako ahalmen ahalik zabalena ematen lehiatu dira.

Udala, jugoslabiarrak gizartearen barnean, ez da osotasun bati menperatua datzekon zati bat, baizik eta, alderdi anitzetan, autonomu eta kreatzaile dena. Udalez gorendiko gailuek (Errepublika eta Federazioa) ez dute udal-ekintzen gain lege-kontrol huts bat besterik betetzen, inolako menpetasun edo jesticio-ideiarik ez duen kontrola beti ere.

Honela, Milanko Rasinovic-ek, *La commune dans le système social et économique yougoslave* (Jugoslavian argitaratua) bere liburuaren 7. orrialdean, xuxen dio:

Udalaren mesedetan egin den herri-arazoaren deserdiratze hau gogoan hartuz gero, orobat, Errepublika sozialistek eta Federazioak ez dutela berenez udal mailan bete ezin daitekeen funtziorik, udala orduan Jugoslabiarrak gizarteko zelularik funtsezkoena bilakatzen zaigu, zelula autoadministratua.

Jugoslabiarrak udalak, munduko beste edozein herrialdeetako udalek daduzkaten baino ahalmen ugari-zabalagoak ditu; orobat, bera da bere finantziaketaren nagusi, hau da, berak biltzen du

zuzenki zenbait petxa, eta baditu bere diru-sarrera bereziak ere, beste botere sozio-ekonomikoekiko askatasun bat ematen diotenak, bere erizpide eta ekintzarako.

1955eko Irailaren hasieran indartu zen udal-sistimari buruzko lege berria. Berak honela definitzen du udala:

Langileen autojestioa oinarri duen eskualde antolamendu politikoa, eta biztanleen beren lurrekiko autojestioa oinarri duen komunitate sozio-politiko.

1963ko Kostitutuzioak udal guzientzat araudi bakar bat ezarri zuen, ordurartean bitan bananduak bait zeuden: hiri-udal eta baserri-udal. Kostitutuzio honek, 73. artikuluan honela dio:

Hiritarren udal baitako autojestioa da sistema sozio-politiko bakarraren zutabe politikoa.

Udal baten eginkizunak hauk dira nagusienik:

a) **Irakaskintza alorrean:** (Hau 1965 arte, lehen esplikatu dugun bezala)

Udalak eraikitzen ditu ikastola-aurreko edo ama-etxeak, lehen mailako ikastolak, ikastola profesionalak, goi mailako ikastolak (hauk sortzeko, Errepublikak gastuen % 50 pagatuz partehartzen du. Beste % 50 ikastola eraikitzen deneko udalak eta honen ingurukoek ordaintzen dute) eta adinekoen heziketarako etxeak. Hala-ber, berari dagokio ikastetxe hauen mantenu eta probetxua zaintzea eta begiratzea.

b) **Etxegintza alorrean**

Eskualde plana eta hirigintza dira etxe multzoen banaketaz, planifikatzeaz eta eraikitzeaz eta beharreko hirigintzaz arduratzen direnak. Eskualde plana Udal Batzarrean onartzen da, udal guziraiko balio duelarik. Hiri plan bat ere onartzen da, hiri barnean aplikagarri dena.

Gogoan hartzekoa da Jugoslabiarr Udalek etxegintzan duten garrantzi handia.

Badute udalek, urte oro, mila biztanleko zazpi bat bizitza eraiki beharra (esate batez, Euskal Herriko Udalek 14.000 etxe, edo gaurko Frantzia Estaduko Udalek 350.000, edo Espainia-koek 220.000 eraiki beharko lituzkete, modu haretan).

d) **Sozio-ekonomikoaren alorrean**

Bere luraldeetako ekintza ekonomikoak hobetu eta aurrera-mugitu; langileen eta hauen familien harat-honat mugimendu kontraemankor eta gogorra sahestearren, eta tokiko beharkizunen arabera, lantegi berriak sortu, daudenak atondu eta planifikatu, beraik udal-bankaren kopuruz baliaturik hazi eta garatu daitezen lagundu; ikertze-lan eta industria aurrerapenerako dirua eta gizonak ipini; laguntza tekniko egoki bat segurtatu; ongarrien, makinariaren, eta abarren erosketa eta laborantza produktuen salmenta atondu; hona udalaren ardurapekoak, sail honen barnean.

e) **Azpiestruturaren alorrean**

Kaminu eta kaleen egintza eta berritzea, etxe-multzoen elektrifikatzea, posta eta urrutizkin zerbitzuen hobetzea, herritar karruak antolatzea, (herrizerbitzuen prezioak ezarriaz), etab.

f) **Beste sailetan**

Beharrean dagoen orori laguntza eta babesa. Mediku-babesa eta osasun zerbitzuak, ur-partitzeak, bonbero zerbitzuak, estadio eta kirol-toki, antzoki, zine eta solas-tokien eraikuntza eta mantenua antolatzen ditu. Halaber, Bake Epailen eta Herri Hauzitegiaren gastuak berak ordaintzen ditu.

Dagokiona hobeki bete ahal dezan, Udalek badituzte beren diru-kopuru batzu, hiritarrendandik, lan-antolamenduengandik, etab. zuzenki biltzen dituztenak. Gainera, eta osagarri gisa, Udal batek industrialgintza eskasa edo beste zioak direla kausa bere eginbehar sozialak ezin dituenean bete, Errepublikak eta Federazioak laguntzen diote, zenbait kreditu eta eskaintzaren bidez.

Udalen zuzeneko diru-sarrerak hiru suma hauez osatzen dira, baitipat:

1) Arau federalek zehazki ezarritako edo seinalatutako dirutzak:

Diru-suma hauk, parte, Federazioari dihoazkio (guziaren % 18tik 20ra); parte, Errepublikari (% 30etik 40ra) eta bestea Udalari (% 40 eta 50ren artekoa). Bakoitzaren irabaziekiko eta nekazaritzarekiko zergek osatzen dute.

Langileen bakoitzaren irabaziekiko zerga lan-antolamenduek ordaintzen dute.

Diru-suma hauk Udal, Errepublika, eta Federazioaren artean banatzen dira, zeren eta merkantzien kosto osoari begiratuz gero, bere balioak jugoslaviar hiritar guziekin bait du zerikusirik, kontsumitzaile diren aldetik.

2) Udaleko biztanletzaren gain eragin berezia duten eta berak ezartzen dituen petxak.

Maila honetan sartzen dira:

a) Profesio liberalengatik, artesautza zerbitzuengatik eta autore eskubideengatik ordaintzen diren petxak.

b) Produktuen eta zerbitzuen fakturaketarekiko petxak, merkantzien gutikazko trafikorekiko (janari-gaiak salbu) petxak, janarierekiko petxak, etab.

d) Petxa, multa, etabarrek osatzen duten dirutza.

e) Beste organismoen parte hartzea. Esate batez, goi mailako ikastetxeak eta neurri handi batean ikastola profesionalak ere Udala baino komunitade zabalago baten beharrak asetzera irixten

direla gogoan harturik, Errepublikak eta hauzoko Udalek lagundu egiten diote formazio-toki horiek eraiki eta mantentzen.

Bigarren parte honetan ikusi ditugun petxa guzi hauk, 1965az gero, Udalak biltzen eta erabiltzen ditu osoro, lehenago Errepublikari eta Federazioari zihoakien zatia ere bai.

3) Udalen dirutza bereziak

Diru-kopuru hau inbertsioetarako, dela ekintza emankorretan, dela emankor ez direnetan, edo gizarte bizitzaren egoera hobetzeko daitezke eta behar dira erabili.

a) Bizitzaren dirutza herrikoia, bizitzaren arazoa erabakitzearen sortu zena. Kopuru hau Udaleko hiritar bakoitzak norbere irabazien heinean ordaintzen duen kontribuzioz osatzen da.

b) Udalaren dirutza. Gehienbatean, kopuru honetarako diru-sarrerak herriko lurrak erabiltzeagatik biltzen diren sariz osatzen dira. Sari hau etxe partikularretako maizterrek (hauk pagatzen duten kopurua oso tipia izan ohi da, alokatu duten etxearen balioa-rekiko), eta herrigelak alokatzen dituzten antolamendu ekonomikoek ordaintzen dituzte.

d) Banketxe herrikoia-aren kreditutza.

Udal bakoitzaren baitako autojestioa lan-antolamendu bate-naren antzekoa da funtsean.

Udal bakoitzetako biztanleak oro, hiritarrak oro daude egiazki interesatuak beren udala ongi eramaten eta ahalik egokien administrazioen.

Udal honen dirutzak, gehienbatean, langileengandik eta bere barnean dituen enpresengandik datoz, eta bestalde, udal honek egin ahal ditzan ekintza sozial, heziketazko, ekonomiko, etab. oro herri horretako langile guzietan, areago hiritar guzietan, axola zaie. Hau honela, jestioan, oinarrizko antolamendu sozio-politiko honen administrazioan, hiritar guzi horiek beharko dute partehartu.

Udaleko autojestioaren gailu nagusia Herri Biltzarrea da, bide batez ordezkari-gailu eta agintegailu delarik. Batzorde hau kontseilu biren, herri kontseilu eta langile kontseiluaren, konpromezu bat da. Lehenengoa udalean bizi diren hiritar guzietan, adinekoek noski, hautatzen dute. Bigarrena, aldiz, lau adarretariko (industria, heziketa, gizarte eta osasun zerbitzuak, zerbitzu publikoak) langile

delegatuek osatzen dute. Kontseilu hau, errealitatean, ez da langile kontseiluen eta jestioko komiteen jarraipen bat besterik.

Udalak Errepublikako Biltzarrerera eta Biltzarre Federalera bidaltzen ditu bere ordezkariak.

Bi urtez behin Biltzarre guzietako (udaleko, errepublikako eta federalaren) kideetarik erdiak hautatuak ohi dira. Rotazio sistema honen helburua zera da: edonolako burokratatzea ahalik gehien murriztea eta beren herriko arazoen administrazioan ahalik pertsona gehienek partehartzea.

1963ko Jugoslavia-ko Kostitutuzioak honela zehazten du, 78. artikuluan, Biltzarreen (udaleko, errepublikako eta federalaren) boterea:

Biltzarrea da, elkarte sozio-politikoaren eskubide-obligazioen alorrean, agintearen eta autojestio sozialaren gailurik ahaltsuena.

Biltzarreak erabaki eta erregelatzen ditu bizitza politiko, ekonomiko eta sozialari dagozkion gizarte arazoak, eta orobat, desarroilo sozialarekikoak; biltzarreak onartzen ditu araudiak, egitarau sozialak, presupostuak, eta lege-sistimaren ekintzetarik gehientsuenak; berak darama presupostuaren kontrola, politika eta ekintza-gailuen eta administrazio-gailuen kontrola, eta, finean, gizarte-kontrola.

79. artikulua diosku:

Biltzarrearen esku dago politika ekintza-gailuen hautatze-erasteak.

80. artikulua, berriz:

Kostitutuzioak, legeek eta arauak emandako ahalmenaren bertutez, Elkargo sozio-politikoaren Biltzarreak administrazio-gailuak sor ditzake.

1963ko Kostitutuzioarekin ados, Jugoslavia sei Errepublika sozialistek osatua dago: Bosnia-Herzegobina, Kroazia, Eslovenia, Mazedonia, Montenegro eta Serbia. Azkenengo Errepublika honek, berriz, bi eskualde autonomu ditu: Boibodina eta Kasobo, 1970az gero halaxe deituak.

Jugoslabiaren planifikazioa

Denboraren joanarekin, gizarteak ere nahastenagotzen doaz; orduan inoiz baino beharrezkoago, inoiz baino nahi eta nahiezkoago gertatzen da, eta gertatuko ere, egin beharrekoa egitea; inoiz baino beharrezkoago giza-ekintza eta posibilitetasun guziak bateratzea eta jomuga ugariago ezartzea, hurbil zein urrun, elkargoe-tariko bakoitzak ahalik gehien errespeta behar dituenak, giza-bi-zitzaren maila guziak aurrerabide egoki batean bultzatuak izan daitezen.

Giza-ekintzaren artean, jendearen arreta eta interesa gehienik bereganatzen dituen ekintza ekonomikoa da eta, honen barnean, zeresanik gehien sortzen duena, aldiz, nekazaritzarekiko eta indus-triarekiko planifikazioa. Honegatik eta Jugoslavia-ko indus-tri-planifikazio osoaz hitzegiteko lekuri ez dagoelako, puntu labur batzuk emango dira.

Jugoslavia-ko plangintzak bi garai igaro ditu, arras desber-dinak. Sozialista iraultzaren garaipen ondorengo memento haretan, herriaren ekonomi desarroiloak zuen egoera zela kausa, baina bai-tipat une haretan Rusiarekiko zuen menpetasun absolutua, erdirakoi antolaera aplikatu zen, hots, egun beste herrialde komunista orotan aplikatzen den antolaeraren antzekoa.

Stone Koveic-ek, *L'Autogestion en Yougoslavie* (1961ean Ju-goslavian argitaratua) bere liburuaren 26. orrialdean, honela kri-tikatzen du jugoslabiaren bizitzaren lehen aldi hau.

Gerla ondoko haretan sistema hau (sistema aginta-rista, alegia) soluziorik onena, soluzio bakarra bezala agertzen zen. Geroago, akats anitz ikusi zitzaion. Zera-rekin ohartu ginen lehenik, alegia, lanaren eta ondasun banaketaren kriterioak eta beraz alokairuen gora behe-rakoak, produzioaren prozesutik at zeuden batzuek eraba-kiak zirela. Eta langileak, orduan, faktore inportant eta langile beraren domeinuz haruzko potentzia bat bezala

begiratzten hasi ziren kriterio horiek erabakitzen zituzten Estadugailuak.

Halaber Dusan Bilondzic-ek, *La gestion sociale* (Jugoslabiari: 1965ean argitaratua) bere liburuaren 21. orrialdean, garai horretan burokraziak zeraman honako joera hau esplikatzen digu: alegia, gizartearen zerbitzari teoriko izatetik gizarte horren egiazko nagusi izatera iragateko joera, honela proletargoaren lekuan altxatuz eta hari bere benetako ahalmen guziak kenduz; honekin, berriro, kati-gutasuna eta menpegoa erakarriaz.

Aisa uler daiteke, beraz, jendeak produktu sozialaz (lanaz edo irabaziaz) jabetzeko duen joera, hortarako gizartean duten egoitzaz probetxatuz; burokrazian kausi daiteke berriro joera hau.

Garai honetan Jugoslabiak osotasun baten antzera jokatu zuen: ahalegin guzien probetxuak Estaduko diru-kutxetara zihoa-zen eta orobat galera guziak ere. Estaduak seinalatzen zituen produktuen prezio, kalitate, tamainia, etab. Produktu guzien banaketa zehatz-mehatz seinalatua zetorren. Langileek, hartara, ezin ezagutu zezaketen beren lanaren ondoren, eta gainera, beren lan-saria beti berdina zenez eta enpresaren atarramenduarekin zerikusirik ez zuenez gero, haien lanerako gogoia hutsa zen, zinez.

Jugoslabiarrak, orduan, esperientziak erakutsita, hontaz ohartu ziren: behin industria eta ekonomia desarroiloaren maila bate-tara ailegatuz gero, plangintza erdirakoiaren sistema hau arras erabiliezina zela, zeren eta proletargoaren eta herriaren interesekin eta, beraz, oren probetxuarekin erabateko kontraesanean bait zegoen.

1950az gero, lehen esan denez, autojestioa aplikatu gogoz hasi ziren eta bai berehala ikusi ere, bide horretan jarraitzeko, beren plangintzarekiko kontzeptuak zeharo aldatu beharrekoak zirela. Eta, arian-arian, haren jitea aldatzen joan ziren, gaurko plangintza

orientatzaile hontara iristeraino, beren autojestioan finkatutako gizartearekin hainbatez adosago den hontaraino.

Egun, aldiz, lanaren erizpideak, produktuen tamainia-koalitateak, soldatak, etab. erabakitzen dituztenak produzio-zikloaren barruan daude, langileak berak direnez gero.

Lehen ikusi dugu, baita, udaletan eta lan-antolamenduetan langileak berak direla produzio-egitaraua eta orobat elkargoaren ondasun material erabilgarrien banaketa erabakitzen dutenak.

Bereekiko, udalak, Errepublikak eta baitipat Federazioak egitarau banako guzien kordinatze bat egiten du, bide batez haiek elkargo sozio-politikoaren behar eta komenentzien arabera zuzenduaz. Organismo hauek, hortarako, beharrezko zaien giroan, borxada ekonomiko batzuk ere erabiltzen dituzte, esaterako: lehen-gaien eta beste oinarriko produktuen prezio-politika, kanpo merkatalgoaren gain eragitea (inportazio batzuei laguntza emanaz, edo ukatuz, zenbait inportazio petxaz zamatzuz), interes motak aldatzea, etab. etab.

Neurri guzi hauek garrantzizko eragina dute Estaduko bizitza ekonomikoaren gain, anitzek besterik uste badu ere, alegia, neurri hauk ez direla zurigarri batzu baino eta benetako plangintza eta egiazko nagusigo botxatzaile bat falta dela.

Jugoslabiarrak pentsatzen dutena, ordea, zera da: hiritarrek giza-ekintzaren sail orotako jestio eta erabakietan ahalik zuzenen eta ahalik librekien parte hartzea eskatzen duela sozialismoak.

Argi dago, hala ere, oraino bide luzea geratzen zaiela jomuga horretaraino iristeko, bozketa sistiman eta komunista ligaren eginkizunean baitipat. Baina egia da, baita, benetako autojestiorako bidea, egiazko federalismorako bidea, franko luzea dela.

Euskeratzaile: joxe arregi